

Сусрет са Теслом у Њујоркеру

САСВИМ ЛИЧНО

Вилијам Х. Тербо (Трбојевић)

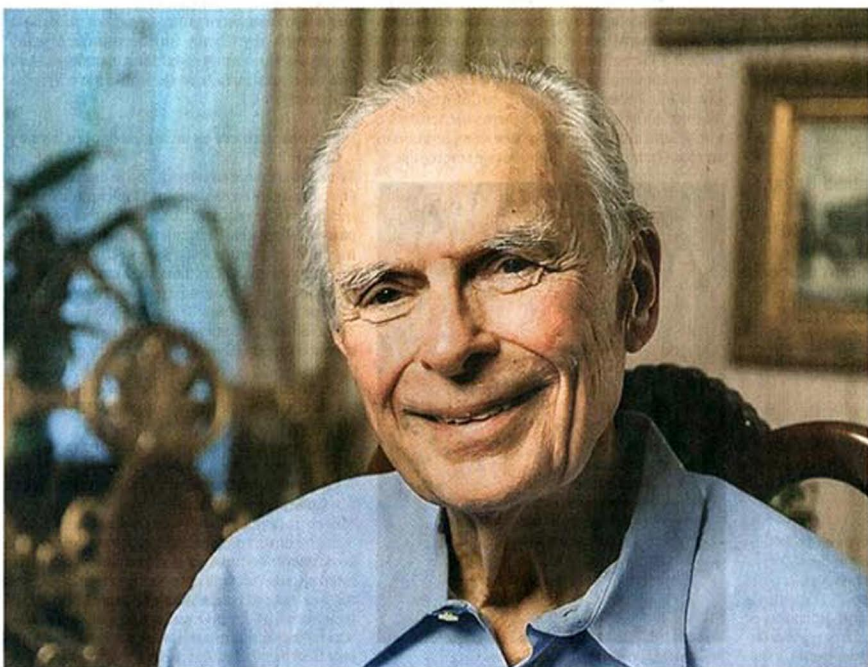
У време када сам открио *Прејску*, већ сам почео сам да развијам паралелу између Теслине породице и смрти његовог старијег брата Данета и наше породице и смрти мог старијег брата Цона којег смо звали Чеки. На који начин су те две смрти заувек утицале на наше животе? (У моменту док од свега срца пишем овај поговор, старији сам од Тесле у време мог сусрета са њим.)

Моје активности у славу Теслиног имена – приликом доделе награда и говора о Тесли и његовом месту у научној историји – обухваћене су стотинама интервјуа и учествовања у двадесетак радијских, телевизијских и филмских продукција. Вероватно најчешће постављано питање током тих разговора односило се на мој сусрет са Теслом у хотелу Њујоркер, када сам имао осам или десет година.

Толико сам се пута присетио тог догађаја да је његово препричавање постало рутина. Трудно сам се да не причам о себи и својим доживљајима, већ да дам што више информација о Тесли.

Исти смисао за хумор

Препричавао бих изнова како смо мајка и ја током неколико дана посетили Њујорк Сити након одмора на обали у Њу Џерсију. Започео бих са тим како сам био обучен за излазак у познати *Radio City Theater*, како ми је мајка рекла, кад смо већ изашли из нашег хотела, да ћемо прво отићи да посетимо оцеговог ујака и како ја уопште нисам био срећан због одгађања жељеног циља, како сам затим, приликом сусрета са очевим ујаком, био изненађен његовим начином поздрављања који је укључивао грђење и љубљење (а не по мени нормално руковање), како сам био потпуно неспреман за било какав разговор и остао готово без речи, а како су онда мајка и Тесла разговарали о стварима о којима сам врло мало знао. Сусрет је трајао само 30 или 40 минута и ми смо потом отишли до *Radio City Theater*.

Сугерисао сам да је већина његових идиосинкразија била пуко афектирање: Вилијам Х. Тербо

Дуго је овакво моје рутинско излагање о сусрету са Теслом отежавало дубљи и озбиљнији конструкт овог догађаја у контексту мог живота. Тек у познијим годинама, када сам се приближио Теслином добу из времена посете у хотелу Њујоркер, открио сам и личнији смисао сусрета са очевим ујаком, о којем овде покушававам да говорим.

Иако је између оца и оцеговог ујака 30 година разлике, као дечаки били су одгајани на веома сличан начин, у селу у којем је време веома спо-

ро протичало. Обојица су живели у истом крају и били синови српских православних свештеника у блиским породичним односима. Обојица су били јаки, атлетски грађени и није им био стран тежак физички рад током различитих фаза живота. Добили су слично средње и факултетско образовање и обојица радили у Будимпешти на сличним стручним пословима пре него што ће емигрирати у Америку. Наравно, Тесла је увек уживао светску славу док је отац био још млад и о њиховим се родбинским везама си-

Чекијем. Ово сада доноси ново и много важније значење неочекиваној топлини нашег поздрављања. Када је први пут након Чекијеве смрти видео заједно моју мајку и мене, верујем да му је пред очима блеснула слика његове мајке и њега. Чврсто ме је загрлио и пољубио три пута по српском обичају. Готово је клекуо да то учини што није било нимало лако за човека његових година! Помиловао ме је по глави (сада схватам да је то било са одобравањем) и намерно је разбарушио моју зачешлану косу. Био сам запрепаћен! Потом је отишао да разговара са мојом мајком.

Колико сам могао да проценим, њихов разговор је био одмерен и љубазан. Много касније сам претпоставио да је мајка тада заправо била на задатку да процени Теслину ситуацију. Да ли му је требао новац? Да ли прима пензију од краља Петра? Да ли ће икада навести очево учење у неким новим Теслиним патентима? Ова посета се десила током кратког периода када су односи између Тесле и мог оца били затегнути по питању новца. Разговор са мојом мајком вероватно није био пријатан за њега.

Током година, одговарајући на питања о нашем сусрету, тумачио сам догађај разбарушавајући моје косе разлоге који нису личне природе. Тесла је био познат по томе што је имао читав низ идиосинкразија: није се руковао, плашио се башила, све је бројао у тројкама, имао одвратност према бисерима и неким врстама накита. Сугерисао сам да је већина његових идиосинкразија била пуко афектирање које је измислио како би непожељне људе држао на дистанци. Касније је исто овакво понашање користило да распали штампу и репортере, како би се његово име задржало у медијима, обезбеђујући промоцију његових проналазака и потенцијалне консултантске послове. Не верујем да је ова претпоставка била неопходно погрешна – међутим, моја садашња процена нашег сусрета тада још увек није била формирана. Уверен сам да је стари Тесла заиста изабегаво сусрете с децом, што подвлачи лични карактер његовог геста.

Теслин и мој лични контакт заправо се своди на овај сусрет. (Био сам сувише мали да бих учествовао у разговору када је раније посетио мог оца у Детроиту). Уместо да буде интересантна успомена из детињства која се радо препричава, ова нова веза је сувише лична да би се о њој говорило у необавезним сусретима и интервјуима. Значење топлине нашег сусрета сада спомињем само у одабраним и значајним приликама. Али, морам бити опрезан – као старији човек, постајем емотивнији кад говорим о нечему што је тако блиско мом срцу.

Теслина преписка са родбином

Из књиге „Никола Тесла. Преписка са родбином“ преносимо део говора Вилијама Тербоа, сина Николе Трбојевића и Теслиног сестрића, јединог преосталог човека на планети који је лично упознао Теслу. Трбојевић је живео у САД, радио је у „Универсал моторсу“ као конструктор зупчаника, а једно време је био у веома блиским односима са Николом Теслом. Ово издање „Академске књиге“ из Новог Сада садржи 228 писама. Највећи део преписке чине писма Тесле и његовог сестрића Николе.

гурно знало у свим школама и компанијама у којима је отац учио или радио. И поред везе са Теслом, мој отац се такође доказао као одличан студент и врхунски професионалац.

Никола Тесла је имао импозантну листу достигнућа, а рани биографи охарактерисали су га као аскетског, интровертног и опседнутог. Савременији биографи су донекле поправили ову тмуру процену, узевши у обзир многе друштвене везе које је остварио у јеку својих екстравагантних пријема у лабораторији на Менхетну. Верујем да су Тесла и мој отац делили исти смисао за хумор, стечен у раном детињству, одржан током целог живота и прилагођаван измењеним приликама, а који се никако не сме тумачити као луцкаст. Теслино пријатељство са Семјуелом Клеменсом, алијас Марком Твеном, показало је и светлију и тамнију страну таквог хумора. Недостатак пословне промишљивости био је пре одраз васпитања у свештеничкој породици, него необавезност по питању новца. Ова црта је блиско повезана са алтруизмом и жељом да се служи човечанству уместо да се акумулира богатство, као што нам и указује хришћанско учење.

Лични карактер Теслиног геста

Поменуто сам својих 40 година рада на учвршћивању Теслиног правог места у пантеону модерног технолошког друштва. Али, радећи на овом задатку, превидео сам један други елемент који за мене лично има пуно смисла, а који говори и о Тесли.

Тесла је знао за Чекијеву смрт. Не знам детаље о томе на који је начин он контактирао са мојим родитељима у трагичним моментима Чекијеве сахране, али сам сигуран да га је тај догађај подсетио на брата Данета, док је мени требало толико много времена да направим паралелу са

Много касније сам претпоставио да је мајка тада била на задатку да процени Теслину ситуацију. Да ли му је требао новац? Да ли прима пензију од краља Петра? Да ли ће икада навести очево учење у неким новим Теслиним патентима?